

GLOBE. Krijgsgevangenen of niet?, *De Standaard*, Evita Neefs, 15/01/2002

In de Amerikaanse basis Guantanamo, op Cuba, worden nu al een vijftigtal leden van de Taliban en Al-Qaeda vastgehouden. De Amerikanen zijn van plan er nog meer dan driehonderd anderen over te vliegen. De gevangenen verblijven er, geketend, in open kooien, blootgesteld aan de weerslelementen. Hun baarden werden afgeschoren en ze werden geboeid, geblinddoekt en verdoofd in Afghanistan op een vliegtuig gezet. Een eerste groep vrijdag; een tweede zondag. Mensenrechtenorganisaties laken deze behandeling als strijdig met het internationaal recht.

Bovendien verklaarde de Amerikaanse minister van Defensie, Donald Rumsfeld, dat ze „niet zullen worden behandeld als krijgsgevangenen, want dat zijn ze niet, maar als onwettige strijders”.

Het internationaal oorlogsrecht bepaalt wie wettig als strijder kan worden beschouwd. Als strijders gevangen worden genomen, zijn het krijgsgevangenen. En die worden beschermd door de derde Conventie van Genève (1949) die ook door de Verenigde Staten werd aanvaard.

Strijders zijn op de eerste plaats de geregelde strijdkrachten van een land. Ook militieleden en vrijwilligers kunnen als strijders worden erkend als ze voldoen aan de vier voorwaarden van de Geneefse conventie: ze moeten een bevelhebber hebben, kentekens voeren, hun wapens openlijk dragen en het oorlogsrecht respecteren. „Als één van deze vier elementen ontbreekt, kunnen ze niet erkend worden als krijgsgevangenen”, zegt professor Jan Wouters, specialist internationaal recht van de KU Leuven. „Dan zijn het onwettige strijders en genieten ze minder bescherming. Dan kunnen ze bijvoorbeeld worden vervolgd voor oorlogsdaden.”

Human Rights Watch meent dat de leden van Al-Qaeda „waarschijnlijk niet in aanmerking komen voor het statuut van krijgsgevangene. Taliban-soldaten allicht wel”.

Bij twijfel geldt het eerste protocol (1977) bij de Conventie van Genève, dat de Verenigde Staten niet hebben aanvaard. Dat protocol stelt dat bij twijfel over het statuut van een gevangene hij als krijgsgevangene moet worden behandeld tot een gerechtelijke instantie dat statuut bevestigt of afwijst. In geen geval kan de minister van Defensie op eigen houtje beslissen dat gevangenen geen krijgsgevangenen zijn.

Krijgsgevangenen kunnen, in tegenstelling tot onwettige strijders, niet berecht worden voor het feit dat ze mensen hebben verwond en zelfs gedood tijdens de gevechten. Wel voor oorlogsmisdaden en voor misdaden van gemeen recht, zeker als die gepleegd zijn voor het begin van de oorlog. Hieronder zou een eventuele betrokkenheid bij de aanslagen van 11 september kunnen vallen.

Krijgsgevangenen moeten worden berecht volgens dezelfde regels en door dezelfde rechtbanken als de militairen van het land dat de krijgsgevangenen vasthoudt. Dat betekent dat krijgsgevangenen niet voor de nieuwe militaire commissies, die de Amerikaanse regering speciaal voor het Afghaanse conflict willen oprichten, kunnen worden gebracht. Wel voor de krijgsraad. Die commissies kunnen gemakkelijker de doodstraf uitspreken.

Hoe dan ook, onderstreept een woordvoerder van het Belgische Rode Kruis, „alle gevangenen hebben recht op een menswaardige behandeling en een eerlijk proces. En niemand mag worden gefolterd.” De gevangeniskooien in Guantanamo voldoen niet aan de minimumvereisten, zei Human Rights Watch gisteren in een mededeling. „Ze zijn een schandaal.”